

< Fundacja
im. prof. Mojżesza Schorra

„Odrodzenie języka hebrajskiego”

„Hebrajski po hebrajsku” dla najmłodszego pokolenia - pierwsze hebrajskie szkoły i przedszkola w Ziemi Izraela i w Europie

wykładowczynie: Magdalena Sommer

Wykłady wyrażają jedynie poglądy autora i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW

MINISTRA SPRAW
WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

cykl 6 wykładów

„Odrodzenie języka hebrajskiego”

***Biedny jest ten, kto
nie ma wiedzy***

z mądrości Talmudu

CHEDERY

- posyłano do nich chłopców w wieku 3 lub 5 lat
- pierwsze chedery w Europie zaczęły powstawać w XVIII wieku
- przeważnie utrzymywane były przez Gminę Żydowską
- „metoda chederu“ - polegała na nauce czytania po hebrajsku z elementarza *Reszit Daat* oraz z *Księgi Kapłańskiej* i mechanicznego tłumaczenia tej ostatniej

Cheder w Meron, Izrael. 1912 rok. źródło:
www.tikvahfund.org

MEŁAMED

hebr. מַלְמֵד melamed – nauczyciel w chederze

melamed *m IV, Ms. ~edzie, Im M. ~edzi*: a.
-owie «nauczyciel elementarnej wyznaniowej
szkoły żydowskiej (chederu)»: Mówi (...) że on
w chederze bardzo zmęczył się, że melamed
bardzo srogi. ORZESZ. *Melanch. I, 203. // SW*
(*hebr. mēlāmmēdh = nauczyciel*)

Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego

Melamed z Podola, XIX wiek

Wspomnienia ucznia chederu

Zaraz po oficjalnym przedstawieniu metameda i ucznia krewni i przyjaciele, z Dziadkiem Salomonem na czele, udali się do naszego domu. Tam przygotowano wspaniały stół ze słodyczami i napojami. Siedziałem na honorowym miejscu i wzniesiono toast. Moja matka osobiście obsługiwała gości. **Mnie wręczono modlitewnik. Dwie z jego stron były posmarowane miodem i kazano mi zlizać miód.** A gdy pochylilem głowę, by posłuchać, spadł na mnie deszcz miedzianych i srebrnych monet. Zostały one zrzucone, jak powiedział mi dziadek, przez aniołów. Bo aniołowie, jak powiedział, już we mnie wierzyli, wiedzieli, że będę pilnym uczniem, i dlatego byli gotowi zapłacić mi coś z góry. Byłem niezmiernie zadowolony, słysząc, że mój kredyt u aniołów był dobry, i ukradkiem spojrzałem na moją matkę. Słodki, czuły uśmiech igrał na jej ustach, a ja nie potrafiłem zrozumieć, czy to moje zasługi u aniołów sprawiły, że tak ją to uszczęśliwiło, czy też ona sama skrywała jakiś własny, szczęśliwy sekret. Kiedy ceremonia dobiegła końca, mój ojciec podniósł mnie, owinął od stóp do głów jedwabnym tallitem, czyli szalem modlitewnym, i niósł mnie na rękach aż do chederu.

Źródło: Fragment z „Childhood in Exile” Shmarya Levin, 1929 rok

Ciekawostka

Żeby pokazać dziecku, że Tora jest „słodka” rabini uważali, że należy zanurzyć wykałaczkę w miodzie i nałożyć na nią kroplę miodu - a kiedy dziecko będzie uczyć się liter powinno zlizać miód

TALMUD TORY

XXX

Talmud Tora, 1928 rok. źródło:
Jewish Museum of Maryland

OBOWIĄZEK EDUKACYJNY - POLSKA

W niepodległej II Rzeczypospolitej pierwszy 7-letni obowiązek szkolny wprowadzony został dekretem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w 1919 roku.

17 lutego 1922 roku uchwalono ustawę o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych.

Lekcja języka polskiego w jednej ze szkół żydowskich we Wrocławiu.
Źródło: "Ku nowemu życiu. Żydzi na Dolnym Śląsku w latach 1945-1970"

DANE STATYSTYCZNE Z ROKU 1937

Warszawa, *Mariańska 7*

P. K. O. 15.109

ALMANACH

Szkolnictwa Żydowskiego
w Polsce

Trzeci Zeszyt Okazowy

Cena zeszytu 2 zł.

WARSZAWA, w maju 1937

37(924.6)(059)

organizacja „Chorew“ (jidysz):

- 580 placówek wychowawczych
- 2242 nauczycieli
- 73311 wychowanków

organizacja „J a w n e“ (hebrajski i jidysz):

- 130 szkół
- 564 nauczycieli
- 14460 uczniów

organizacja „T a r b u t“ (hebrajski):

- 269 instytucji
- 1300 nauczycieli
- 37000 uczniów

„Związek Zrzeszeń Społecznych utrzymujących żydowskie szkoły średnie w Polsce“ (polski):

- 41 instytucji (głównie szkół średnich)
- 230 nauczycieli
- 4700 uczniów

organizacja „Ciszo“ (Centralna Żydowska Organizacja Szkolna)(jidysz):

- 215 instytucji
- 754 nauczycieli
- 23000 uczniów

Organizacja „Szulkult“ (Związek Szkolny i Kulturalny) (jidysz i hebrajski):

- 18 instytucji
- 65 nauczycieli
- 2065 uczniów

źródło: Polona, domena publiczna

PRZEDSZKOLA

GFH

Żydowskie przedszkole przed wojną,
Mogielnica, Polska.
źródło Ghetto Fighters House Archives

Szkoły w Ziemi Izraela

Jedną z pierwszych szkół była szkoła założona w Jerozolimie przez austriacką rodzinę Lamel w 1856 r

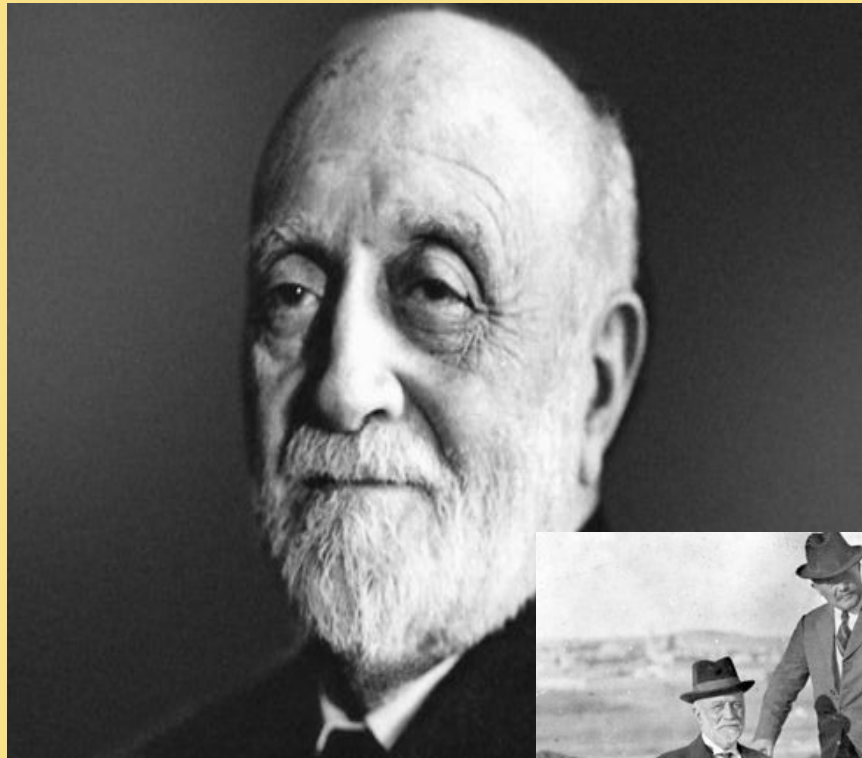
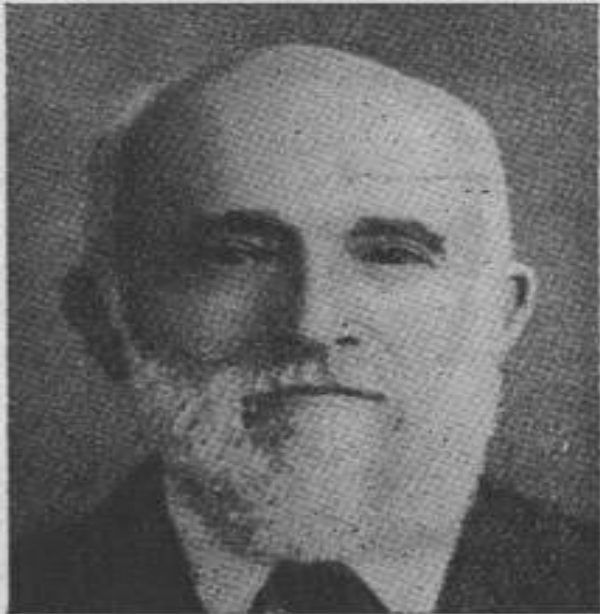
Była bojkotowana przez rabinów aszkenazyjskich!

Szkoła Tora U-Mlacha – Tora i Praca Pierwsza "nowoczesna" szkoła w Jerozolimie

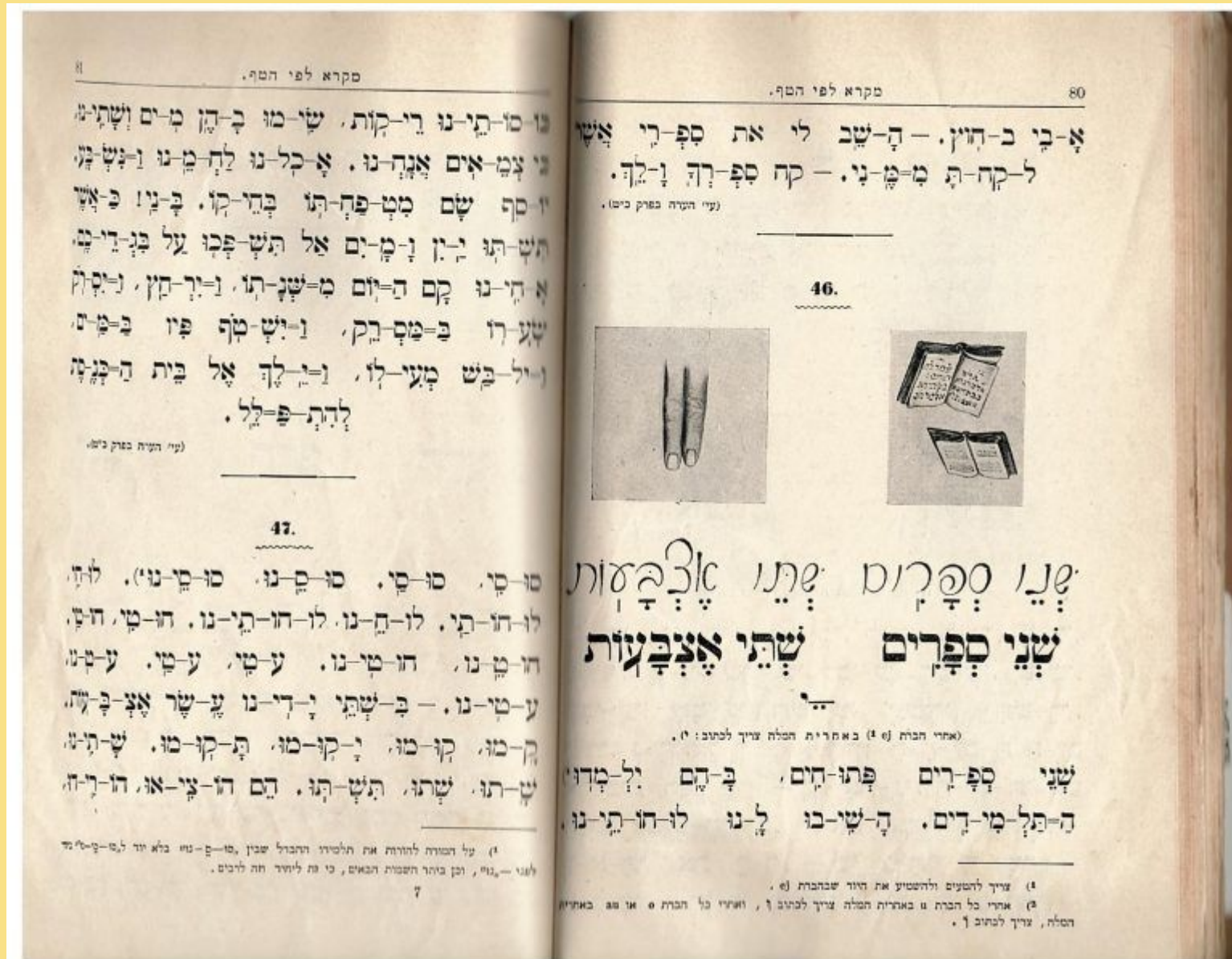
Pionierzy nauczania hebrajskiego „po hebrajsku” - „iwrit be-iwrit”, Nesim Behar i Dawid Jelin, założyciel pierwszego seminarium dla nauczycieli.

Grupa uczennic z Wolnej Szkoły Żydowskiej na londyńskim East Endzie uczących się hebrajskiego w 1908 roku.źródło: London Metropolitan Archives

Jeden z pierwszych elementarzy – "Mikra le fi ha-taf" autorstwa Dawida Jelina

סו-סו-סו-תי-נו-רי-קות, שי-מו-ב-הן-מ-ים-ו-שת-נו-
 מי-צמ-אים-אנה-נו, א-כל-נו-לח-מ-נו-ו-נש-ב-נו-
 יו-ספ-שם-מט-פה-הו-בחו-קו, ב-ני-ב-אש-
 תש-הו-ג-ז-ו-מ-ים-אל-תש-פכו-על-פג-די-מ-
 א-הו-נו-קם-ה-ז-מ-ש-ג-הו, ו-יר-ת-ז, ו-יס-ז-
 ש-ע-רו-ב-מ-מ-רק, ו-יש-טף-פיו-ב-מ-ים-
 ו-יל-ב-ש-מעי-לו, ו-ל-אל-בית-ה-ב-מ-
 ל-ה-פ-לל.

(עיי' הערה בסוף ספר.)

47.

סו-סו-סו, סו-סו-סו-סו-סו-סו, ל-ח-
 לו-הו-תי, לו-ח-נו-לו-הו-תי-נו, הו-טי, הו-
 הו-מ-נו, הו-מ-נו, ע-טי, ע-טי, ע-ק-נו-
 ע-מ-נו, ב-שתי-י-די-נו-ע-ש-ר-א-ב-ב-
 ק-מו, ק-מו, י-קו-מו, ת-קו-מו, ש-תי-
 ש-תו, ש-תו, תש-הו, הם-הו-צי-או, הו-ר-ה.

(1) על המורה להורות את תלמידו והבול שבין מ-פ-טו בלא יוד להט-פ-טו' מד-
 לטו-טו, וכן ביהר חשבות המאש, כי פת ליודר חת לריבם.

א-ב-ב-חויין, ה-שב-לי-את-ספ-רי-אש-
 ל-קח-ת-מ-מ-ני, קח-ספ-רה-ו-ל-ך.

(עיי' הערה בסוף ספר.)

46.

שני ספרים שתי אצבעות
 שני ספרים שתי אצבעות

(אחרי הברה e) באתרית הסלה צריך לכתוב: (1)

שני ספ-רים פתו-קים, ב-הם-יל-מדו-
 ה-תל-מי-דים, ה-שי-בו-ל-נו-לו-הו-תי-נו.

(1) צריך להטעים ולהטעין את הויר שבהברת e)

(2) אחרי כל הברה u באתרית הסלה צריך לכתוב: (1) ואחרי כל הברה s או m באתרית
 הסלה, צריך לכתוב: (1)

מקרא לפי הטף

ללמד את ילדי ישראל דבֿר וכתוב וקראו עברית לפי יסודות הלשון
והקטנה הטבעית המתקנת להוראת הקריאה.

ספר התלמיד.

הוראת הכתיבה והקריאה.

מאת

רוד גלין

בירושלם.

חלק ראשון.

הוצאת „תושיה“.

ורשה.

בדפוס שולדברג ושותפו, סקרנה 6
תר"ס.

МИКРО ЛЕФИ ГАТОФЪ,

т. е.
Дѣтское чтеніе.

Книга для обученія еврейскихъ дѣтей разговорѣ, чтенію и писанью на
древне-еврейскомъ языкѣ, по наглядно-естественному методу.

Книга для учениковъ.

часть I-ая.

Составилъ Д. Елинъ.

Изданіе „Тушия“.

ВАРШАВА. 1900.

Типографія Шульцберга и Кол. Твердая 6.

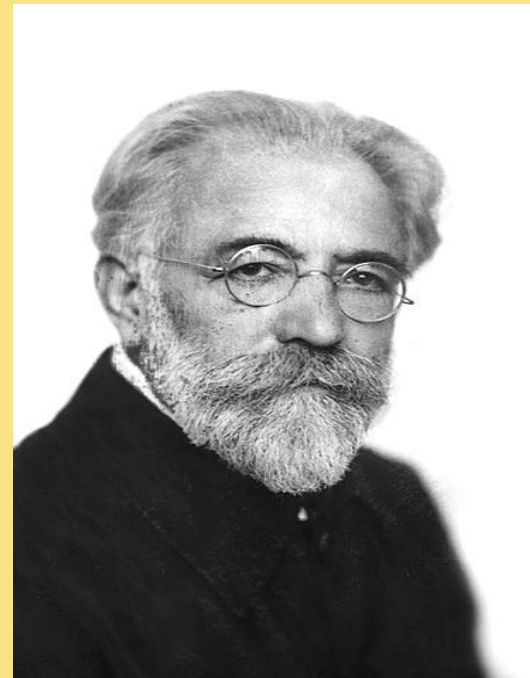

„Mikra le fi ha-taf“ - napisane w
Jerozolimie, lecz wydrukowane w
Warszawie, nakładem wydawnictwa
„Tuszija“

Ischak Epszajn – pionier edukacji
hebrajskiej z Galilei, prowadził
pierwsze szkoły hebrajskie w Safedzie
i Metuli

Wielki zwolennik „naturalnego“
poznawania języka

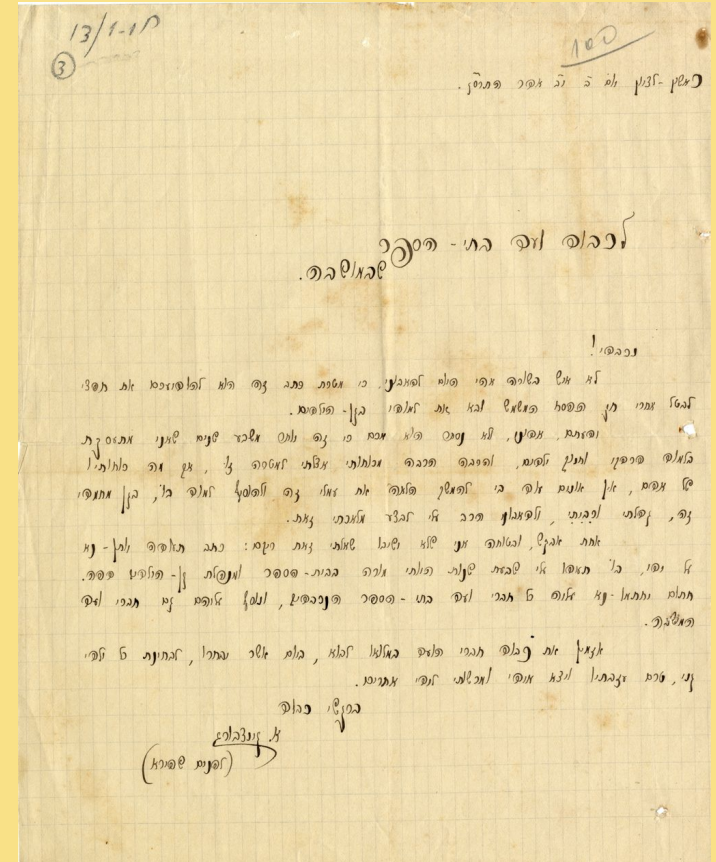

Pierwsze hebrajskie przedszkole – w Ziemi Izraela i na świecie – powstało w 1898 r. w Riszon Le-Cijon

Ester Szapira kierowała przez pięć lat przedszkolem w Ryszon Le-Cijon

„Alfoni“ - elementarz używany w izraelskich szkołach,
 autorstwa Cwiji Wilenski

קָמָה   דָּנָה
 קָמָה,   דָּנָה
 דָּנָה.   קָמָה

קָמָה | קָ
 מָה

קָמָה
 קָ

דָּנָה

קָמָה

נָמָה

קָ

קָ

נָמָה   דָּנָה
 נָמָה,   דָּנָה
 דָּנָה.   נָמָה

נָמָה | נָ
 מָה

נָמָה

מָה

נָמָה

נָ

מָה

נָ

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ :)

Fundacja im. prof. Mojżesza Schorra
ul. Twarda 6, 00-105 Warszawa

mail: schorr@jewish.org.pl

tel.: 22 620 34 96

Nasza strona: www.schorr.pl

zapraszamy na kursy hebrajskiego:

**PROJEKT DOFINANSOWANY
ZE ŚRODKÓW MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I
ADMINISTRACJI**